

Szczecin, 05.09.2023 r.

Dr hab. Fuad Jomma, prof. US
Wydział Nauk Społecznych
Instytut Nauk o Polityce i Bezpieczeństwie
Uniwersytetu Szczecińskiego
ul. Krakowska 71-79
71-017 Szczecin

Recenzja pracy doktorskiej mgr Adrianny Czarneckiej
pt. *Kapitał Niepodległościowy Kurdów na Bliskim Wschodzie*
napisanej pod kierunkiem dr hab. Piotra Siemiątkowskiego, prof. UMK
(promotora pomocniczego dr Agnieszki Bryc)

I. Zasadność wyboru problemu badawczego

Przedłożona do recenzji praca doktorska jest rezultatem wnikliwych badań nie tylko materiałów źródłowych, ale również obserwacji uczestniczącej. Mieści się ona w zakresie dyscypliny nauk o polityce i administracji. Podejmuje oryginalny problem badawczy, który w mojej ocenie jest ważny z naukowo-poznawczego aspektu. Pokazuje on bowiem, że Kurdowie zamieszkując swoje ziemie podzielone między cztery państwa zakorzenili się w nich rezygnując tym samym z nieodłącznego elementu swojej tożsamości czyli niepodległości, która stała się utopią. Większość ich działań koncentrowała się na uzyskaniu autonomii w poszczególnych państwach (Irak, Syria). Ich bezpaństwowość sprawia jednak, że są niewidoczni w dyskursie politycznym na arenie międzynarodowej. Zatem podjęcie decyzji o przyszłości Kurdystanu jest nieodzownym elementem ich istnienia jako narodu i bytność w sferze międzynarodowej.

Dysertacja doktorska *Kapitał Niepodległościowy Kurdów na Bliskim Wschodzie* jest analizą istotnego problemu w tym regionie. Uzupełnia stan wiedzy na temat Kurdów w polskiej nauce. Wyniki badań, które zaprezentowano w recenzowanej pracy z pewnością wpływają także na lepsze poznanie kapitału historycznego, politycznego i ekonomicznego regionów zamieszkiwanych przez Kurdów na terenie państw Bliskiego Wschodu.

Kurdowie jako naród mają wszelkie atrybuty uprawniające go do odwołania się do prawa o samostanowieniu narodów przyjętego po I wojnie światowej w ramach czternastu punktów Woodrowa Wilsona oraz później w traktacie z Sevres z 1920 roku (art. 62-64). Sytuacja międzynarodowa była sprzyjająca, ale Kurdowie nie potrafili jej wykorzystać na swoją

korzyść. Kurdystan został podzielony między suwerenne państwa Turcji, Syrii, Iranu i Iraku co zniweczyło aspiracje narodowe.

II. Zagadnienia metodologiczne rozprawy doktorskiej

Zagadnienia metodologiczne zostały przedstawione we wstępie, jak i rozdziale drugim dysertacji doktorskiej. Doktorantka w części wstępnej postawiła przed sobą cel, jakim było „zbadanie przyczyn braku istnienia niepodległego państwa kurdyjskiego na Bliskim Wschodzie” (s. 9). Kolejne odwołanie do celu i kwestii metodologicznych znalazło się dopiero w rozdziale drugim (od s. 57). W mojej ocenie jest to błędne podejście, bowiem odwołania do celów, hipotez/tez czy metod badawczych powinny być przedstawione we wstępie lub w rozdziale pierwszym rozprawy.

Dopiero na s. 68 dowiadujemy się jaka jest główna hipoteza pracy. Autorka sformułowała ją w następujący sposób „poziom Kapitału Niepodległościowego Kurdów oraz perspektywy jego zmiany są niewystarczające do przewyciężenia naturalnego oporu państw Bliskiego Wschodu wobec utworzenia niepodległego państwa – Kurdystanu, przede wszystkim ze względu na drastyczne różnice w rozwoju poszczególnych regionów oraz podziały wewnętrzne badanej społeczności”. Wg mnie nie jest to hipoteza (brak zmiennych zależnych i niezależnych), ale teza. Ponadto jest ona zbyt rozbudowana, co czyni ją mniej zrozumiałą. Uwaga ta dotyczy również pozostałych pięciu hipotez szczegółowych, które podobnie jak hipoteza główna są zdaniem twierdzącymi czyli tezami. Doktorantka zadała także główne pytanie badawcze na które poszukiwała odpowiedzi. Brzmiało ono „jakie są podstawowe przyczyny braku istnienia niepodległościowego państwa kurdyjskiego?” (s. 67). Uważam je za trafne.

W części poświęconej metodom badawczym, mgr A. Czarnecka wskazała tylko jedną, a mianowicie „metody porównawcze” (s. 70). Pragnę zaznaczyć, że metoda komparatystyczna jest jedna i pisanie o niej w liczbie mnogiej jest błędem. Mimo, iż Autorka zdawała sobie sprawę z faktu, że analiza badanego problemu wymaga podejścia interdyscyplinarnego, to jednak nie ujęła już innych metod. Ponadto techniki badawcze błędnie zaliczyła jako metody. Dotyczy to obserwacji uczestniczącej ukrytej, badania sondażowego i wywiadu.

Magister Adrianna Czarnecka określiła podmiot swoich zainteresowań, terytorium i ramy czasowe analizowanego zagadnienia, które są bardzo szerokie i obejmują lata 1922-2022. W części metodologicznej recenzowanej dysertacji zdefiniowano podstawową kategorię badawczą jaką jest kapitał niepodległościowy. Analizę tego pojęcia uznaję za logiczną i wyczerpującą.

III. Struktura pracy doktorskiej

Praca składa się ze wstępu, sześciu rozdziałów, zakończenia, bibliografii i aneksu. Wprowadzenie do pracy, jak już wcześniej zaznaczyłem określa jedynie cel pracy. Poza nim znajduje się opis poszczególnych rozdziałów, a stałe elementy wstępu zostały rozrzucone między rozdziały 1.3 i 2.

Pozostała konstrukcja pracy nie budzi zastrzeżeń. Jest ona przemyślana i spójna. Rozdział pierwszy ma charakter teoretyczny. Autorka zajęła się w nim analizą takich kategorii badawczych, jak: prawo do samostanowienia, nacjonalizm, naród, tożsamość narodowa, grupa etniczna, narodowość oraz państwo. Scharakteryzowanie tych pojęć uznaję za prawidłowe. Zaskoczeniem w tej części jest treść podrozdziału 1.3 „Kwestia kurdyjska jako przykład niezrealizowanego prawa do samostanowienia”. Jak sugeruje tytuł poświęcony będzie dążeniom do powyższego prawa owianym niepowodzeniami ze wskazaniem ich przyczyn. Tymczasem fragment ten dotyczy opisu literatury na temat Kurdów oraz materiałów źródłowych wykorzystanych w dysertacji doktorskiej. Oznacza to, że tytuł nie jest adekwatny do treści w niej zawartych i według mnie jest źle umiejscowiony. Mimo tych uwag, uważam jednak, że należy wysoko ocenić stopień znajomości literatury przedmiotu przez Doktorantkę, co obrazuje Jej dojrzałość naukową.

W drugim rozdziale znajdują się odwołania do założeń metodologicznych pracy, do których odniosłem się w części II niniejszej recenzji. Uważam ponadto, że podrozdział 2.3 mógł znaleźć się w rozdziale I traktującym o teoretycznych podstawach dysertacji. Z kolei rozdział III wprowadza czytelnika do historii Kurdów na Bliskim Wschodzie zaczynając od czasów średniowiecznych. Zabieg ten uważam za ważny bowiem pokazuje fundamenty historycznego kapitału niepodległościowego Kurdów, który miał wpływ na kształtowanie i utrzymanie ich tożsamości narodowej.

Kolejne dwa rozdziały dysertacji doktorskiej dotyczą wewnętrznych i zewnętrznych komponentów kapitału niepodległościowego. W ramach pierwszego z nich, Autorka dokonała analizy aktywności politycznej, społecznej (organizacje pozarządowe) potencjału obronnego i ekonomicznego Kurdów żyjących w rozdzielonych częściach Kurdystanu. Ta część w porównaniu z kolejnym rozdziałem jest obszerna i obejmuje strony od 105 do 199. Z kolei eksplorację komponentu zewnętrznego ujęto na 39 stronach. W mojej ocenie ten element jest istotny dla Kurdów z perspektywy ich ewentualnych szans na niepodległość. Z faktu tego zdaje sobie także sprawę Doktorantka uważając, że funkcjonowanie Kurdów w rozdzielonych częściach swoich ziem jest wynikiem „dominacji nadrzędnych interesów światowych

mocarstw” (s. 12). Rozdział ten ukazuje aktywność samych Kurdów rozrzuconych po świecie działających w licznych organizacjach pozarządowych. Poza tym ujmuje działania głównych graczy na arenie międzynarodowej na rzecz kwestii kurdyjskiej. Do nich mgr A. Czarnecka zaliczyła USA, Wielką Brytanię, Francję, Niemcy i Rosję. W części tej przeanalizowano także stanowiska Organizacji Narodów Zjednoczonych i Unii Europejskiej wobec sprawy kurdyjskiej.

Ostatni rozdział recenzowanej pracy doktorskiej powstał na bazie ankiety, wywiadów i obserwacji uczestniczącej. Jak zaznaczyła mgr A. Czarnecka we wstępie pierwsza z wymienionych technik badawczych została wykorzystana w celu pokazania postrzegania przez Kurdów tożsamości narodowej, wsparcia dla idei niepodległości oraz oczekiwań wobec władz lokalnych i międzynarodowych. Szerzej na temat tego rozdziału w części V niniejszej recenzji.

Zakończenie recenzowanej pracy jest podsumowaniem treści zwartych w poszczególnych rozdziałach. Należy żałować, że Doktorantka nie odpowiedziała jednoznacznie w tej części na postawiony przed sobą cel czyli „jakie są podstawowe przyczyny braku istnienia niepodległościowego państwa kurdyjskiego?”. Autorka potwierdziła hipotezę główną. Uznała, że jeżeli najbardziej zaawansowana w swej niezależności część Kurdystanu nie jest się w stanie uniezależnić od Iraku to pozostałe obszary tego regionu, jak i cały Kurdystan nie posiadają wystarczającego kapitału niepodległościowego by stworzyć niezależne państwo (s. 265). W toku przeprowadzonych badań naukowych swoje potwierdzenie znalazło także część hipotez szczegółowych, poza czwartą, która została odrzucona. Zgadzam się z Doktorantką, że wysoki wewnętrzny kapitał niepodległościowy Kurdów nie jest wystarczający, by przezwyciężyć deficyty komponentu międzynarodowego. Podobnie, jak Autorka niniejszej rozprawy stoję na stanowisku tworzenia regionów autonomicznych w ramach istniejących państw, co zwiększyłoby ich szanse na rozwój aktywności politycznej i zachowania szeroko pojętej tożsamości narodowej. Byłoby także dobrym punktem wyjścia do starań o własne państwo w przyszłości.

IV. Ocena zasadności doboru źródeł i literatury naukowej

Bibliografia będąca częścią recenzowanej pracy stanowi mocną stronę dysertacji (umieszczona na 22 stronach). Praca została oparta na szerokiej i starannie dobranej bazie źródłowej, co świadczy o dokładnym zapoznaniu się z materiałem dotyczącym analizowanej problematyki. Na bibliografię składają się akty prawne, dokumenty, monografie i artykuły w czasopismach naukowych. W badaniach wykorzystano także materiały umieszczone w Internecie.

Bibliografia jest przejrzysta, ale od strony formalnej ma pewne uchybienia. Moje uwagi mają jednak tylko charakter techniczny. Dotyczą one: 1) umiejscowienia aktów prawnych, które jako źródło winny być na początku bibliografii, 2) pisowni nazw miast, w których były wydawane monografie – tzn. książki wydawane w języku angielskim nie były drukowane np. w Nowym Jorku ale New York, nie w Londynie, a w London.

V. Ważniejsze uwagi ogólne i szczegółowe dotyczące warstwy merytorycznej i formalnej pracy doktorskiej

Dokonując oceny merytorycznej rozprawy doktorskiej należy podkreślić, iż Doktorantka posługuje się językiem kompetentnym, co świadczy o Jej dojrzałości naukowej. Analizuje, jak już wcześniej zaznaczyłem, oryginalny problem badawczy, który do tej pory nie został należycie opisany w polskiej literaturze.

W mojej ocenie tytuł rozprawy doktorskiej jest poprawnie skonstruowany i oddaje treści w niej zawarte. Forma redakcyjna przypisów jest prawidłowa i odpowiada standardom stawianym pracom naukowym. Odwołując się do ogólnej oceny treści merytorycznych ujętych w recenzowanej rozprawie należy stwierdzić, iż zawiera ona wiele faktów dotyczących badanego zagadnienia. Zdarza się, że momentami jest ona zbyt szczegółowa. Niemniej w pracy przeważa opis, a niewiele miejsca poświęcono analizie.

Odwołując się szczegółowo do rozdziału VI pragnę zaznaczyć, że zastosowanie ankiety, wywiadów czy obserwacji uczestniczącej uznaję za cenny element pracy. Te techniki badawcze z pewnością pozytywnie wpłynęły na proces poznawczy badanego zagadnienia. Zdaję sobie sprawę z trudności, jakie napotkała mgr A. Czarnecki korzystając z nich. W Jej opinii pierwsza z zastosowanych technik czyli ankieta dotyczyła postaw wobec kwestii niepodległościowych oraz oczekiwań wobec władz lokalnych i międzynarodowych. Na ich podstawie, jak zaznaczyła, można stworzyć strategię działań uwzględniającą potrzeby regionów i ocenić działania Kurdów. Ponadto Autorka badanie to raz uznała za „poglądowe”, a innym razem przyznała mu „ogromne znaczenie dla pracy, ponieważ pozwala na poznanie opinii samych zainteresowanych” (s. 245). Zgadzam się z jedynie z pierwszą opinią. Wpływ na to ma liczba osób biorąca udział w ankiecie. Nie uważam, by na podstawie poglądów 143 osób można byłoby tworzyć strategię działań i że ich opinie są reprezentatywne dla całej społeczności kurdyjskiej liczącej około 40 mln osób. Ponadto w 51% były to poglądy Kurdów irackich posiadających autonomię, co nie jest bez znaczenia dla ich postrzegania niepodległego państwa kurdyjskiego. Do tego można dodać także fakt, iż 15% ankietowanych mieszkała poza granicami tradycyjnego Kurdystanu. To również ma znaczenie, gdyż Kurdowie żyjąc np. w

państwach europejskich są bardziej świadomi swojej tożsamości i radykalni wobec kwestii powstania niepodległego państwa.

Inna z zastosowanych technik badawczych wykorzystana w rozdziale VI to były wywiady przeprowadzone z Kurdami irackimi w Erbil. Ich celem, jak zaznaczyła Doktorantka, było „uzyskanie całościowego oglądu obecnej sytuacji na wskazanych terenach” (s. 245). Pojawia się zatem pytanie czy przeprowadzając wywiady z 20 osobami można otrzymać „całościowy pogląd sytuacji”? Czy stanowiska tych osób, podobnie jak w przypadku ankiety, odzwierciedlają opinię większości społeczności kurdyjskiej, która jak zaznaczała wielokrotnie Autorka jest podzielona? Poza tym, wywiady zostały przeprowadzone z osobami zaangażowanymi politycznie, społecznie i reprezentującymi społeczność akademicką. To rodzi kolejne pytanie czy ich punkt widzenia jest podobny z Kurdami nie aktywnymi politycznie i słabiej wykształconymi?

Kolejna uwaga dotyczy ostatniej techniki czyli obserwacji uczestniczącej (Irak 2022). Nie są dla mnie zrozumiałe opisy miast Erbil (firmy, inwestycje zagraniczne, nauka języka obcego, transport publiczny, życie społeczne) oraz Sulejmaniji. Co one wnoszą dla przyszłego procesu jednoczenia ziem kurdyjskich? Ponadto rozpatrując ten wątek w kontekście celu pracy czyli „zbadania przyczyn braku istnienia niepodległego państwa kurdyjskiego na Bliskim Wschodzie” co one dają? Jakie są rezultaty wykorzystania tej techniki, jak i pozostałych w kontekście celu?

Można żałować, iż dla lepszej czytelności podjętego zagadnienia w dysertacji doktorskiej Autorka nie podjęła się próby prognozy przyszłości ustanowienia państwa dla Kurdów. Opisała jedynie te części/regiony państw, w których obecnie zamieszkują Kurdowie bez głębszej analizy czy tzw. kapitał niepodległościowy jest wystarczający do utworzenia przez nich państwa. Odniosła się co prawda do jednej z zasad prawa międzynarodowego czyli samostanowienia ale tylko jako kategorii teoretycznej (s. 12-17). Nie analizowała tej zasady w kontekście Kurdów. Warto byłoby się zastanowić czy secesja będąca zewnętrzną formą samostanowienia mogła by zostać wcielona w życie?, jakie reakcje wywołałaby ona w państwach, które musiałyby oddać część swoich terytoriów? Można by się także pokusić o analizę czy dążenie do autonomii w ramach poszczególnych państw jest obecnie jedyną dla Kurdów opcją? oraz jakie znaczenie dla przyszłości działań narodotwórczych Kurdów miała Arabska Wiosna, aktywność Peszmergów i syryjskich Kurdów walczących z samozwańczym Państwem Islamskim?

W pracy często mowa jest o odmienności Kurdów (językowej, religijnej), ale nie w kontekście wspólnego kapitału będącego podstawą przyszłego państwa. Jest to ważne,

ponieważ społeczność ta nie jest monolitem szczególnie pod względem politycznym, co może być przeszkodą w walce o przyszłe państwo. Szeroka gama ugrupowań politycznych odzwierciedla rozłamy wewnętrzne mające związek z podziałami plemiennymi, narodowymi, językowymi. Pokazuje to brak jedności politycznej, która rozciąga się nie tylko wewnątrz poszczególnych państwa, ale także wykracza ponad ich granice.

Uwagi szczegółowe:

1. język pracy jest poprawny i zrozumiały;
2. praca nie jest wolna od drobnych błędów językowych i stylistycznych. Doktorantka używając nazwisk nie podaje imion, ani inicjałów. Jest to tym bardziej istotne, że pisząc o prezydentach Syrii nie podaje ich imion – jedynie z kontekstu można to wnioskować;
3. pisownia nazwisk raz jest w wersji angielskiej, a innym razem w polskiej. To wymaga ujednolicenia i zdecydowania się na jedną z nich. Dotyczy to np. terminu ottomański - otomański - osmański, nazwy miast Kamiszli, Sulaymaniya. Poza tym raz użyto nazwy miasta Kobani, a kilka linijek dalej nazwy arabskiej Ajn al-Arab nie wyjaśniając przy tym, że chodzi o to samo miasto. Czytelnik polski może tego nie wiedzieć i odebrać jako inną zupełnie aglomerację;
3. błąd rzeczowy i merytoryczny - na s. 86 napisano, że wojna w Syrii wybuchła w 2014 r., a nie 2011 r.;
4. błędnie napisano nazwę państwa Turcji. Wg *Urzędowego Wykazu Nazw Państw i Terytoriów Niesamodzielnych* (Główny Urząd Geodezji i Kartografii, Warszawa 2021, s. 39) oficjalna nazwa to Republika Turcji, a nie jak pisze Doktorantka „Republika Turecka” (np. s. 47, 79, 80, 83, 86, 106, 127, 179);
5. błędnie podano nazwisko Saladyna w języku arabskim „Salah-ah-Dunja” (s. 74), powinno być Salah al-Din;
6. w przypisach anglojęzycznych Doktorantka podaje nazwę miejsca wydania książki w języku polskim, a nie angielskim;
7. Doktorantka wykorzystuje słowo ilość do desygnatów policzalnych (s. 146, 167, 180, 206, 216),
8. na s. 91 Doktorantka napisała, że rząd w Bagdadzie „wymusił na KRG anulowanie referendum”. Uważam to za błąd, bowiem referendum nie zostało anulowane, a jedynie rząd iracki nie uznał ich wyników, a to dwie różne kwestie;
9. na s. 92 błędnie podano nazwę dynastii irańskiej. Napisano „Safavidowie”, a powinno być Safawidzi;

10. skrót „ISIS / ISIL Islamskie Państwo Iraku i Lewantu” jest błędnie napisany. Winno być Islamskie Państwo w Iraku i Lewancie. Dotyczy to także skrótu PUK, który rozwinięto jako „Patriotyczny Związek Kurdystanu” podczas, gdy powinno być Unia Patriotyczna Kurdystanu (s. 109, 113);
11. na s. 98 przy wymienianych mniejszościach tworzących ludy Autonomicznej Administracji Północnej i Wschodniej Syrii, Doktorantka błędnie zaliczyła do nich „Syrjczyków” i „Aramejczyków”. W umowie społecznej z 2016 r. tego regionu poza Kurdami, Arabami, Turkmenami, Ormianami i Czeczenami ujęto także Czerkiesów i Syriaków-Asyryjczyków, których pominięto w pracy. Wg Marty Woźniak-Bobińskiej z UŁ specjalizującej się w kwestii Asyryjczyków i Aramejczyków, to dwie nie muzułmańskie mniejszości uznane za odrębne grupy. Odwołując się ponadto do Autonomicznej Administracji Północnej i Wschodniej Syrii należy zaznaczyć, iż region ten nie ma konstytucji, jak napisano na s. 97 lecz akt o nazwie umowa społeczna;
12. na s. 114 napisano „Tymczasowa Konstytucja Federalnej Republiki Kurdystanu”. Czy Region Kurdystanu w Iraku był/jest republiką federalną? Odwołując się do art. 1 projektu konstytucji tego regionu z 2004 r. należy podkreślić, iż jest to „region Federalnej Republiki Iraku”. Poza tym czy prezydent tego regionu jest szefem państwa? Skoro to region autonomiczny? Na mocy art. 38 projektu konstytucji prezydent Regionu Kurdystanu jedynie reprezentuje prezydenta Federalnej Republiki Iraku w regionie i go w określonych okolicznościach zastępuje;
13. opisując część Kurdystanu irackiego należy używać oficjalnej nazwy czyli Region Kurdystanu. Wynika to z projektu konstytucji tego obszaru oraz rekomendacji dokumentu pt. *Urzędowy Wykaz Nazw Geograficznych Świata* (Główny Urząd Geodezji i Kartografii, Warszawa 2019, s. 410). Tym samym odwołując się do np. do rządu winno się choć raz użyć nazwy własnej tego organu czyli rząd/Rada Ministrów Regionu Kurdystanu. Dotyczy to także parlamentu. Na s. 114 napisano „Parlament Irackiego Kurdystanu” dużymi literami traktując tę nazwę jako oficjalną, podczas gdy w projekcie konstytucji używa się nazwy „Zgromadzenie Regionalne Kurdystanu” (art. 25);
14. w przypisie 314 na s. 115 napisano „Sprawa referendum z 2017 r. oraz 2005 r. została szerzej omówiona w rozdziale drugim pracy”. Wg mnie tego nie uczyniono;
15. na s. 121, 123, 124, 157 napisano „Ruch Gorrán”, „Ruch na rzecz zmian (Gorrán)”. Jest to błąd bowiem powinno być Goran;

16. przed publikacją rozprawy doktorskiej zalecam przetłumaczenie terminów „muhtar” (s. 125) czyli sołtys oraz „prywatne biura Hawala” czyli prywatne biura przekazu pieniędzy (s. 191);

17. na s. 142 napisano „Według Davida Romano, PKK liczyła około 5 tys. członków w 1991 roku, co stanowiło 5–10% populacji Kurdów w Turcji”. W mojej ocenie błędnie podano procenty, gdyż w tym okresie liczbę Kurdów w tym państwie szacowano na około 10 mln, a 5 tys. z tej liczby to 0,05%;

18. wg mnie unikałbym sformułowań „Kurdyjczycy”, a przyjął nazwę Kurdowie (np. s. 95);

19. w pracy wielokrotnie używano nazw miast w odniesieniu do państwa (miasto nie jest podmiotem prawa międzynarodowego). Jest to język publicystyczny, którego powinno się unikać w pracach naukowych. Np. „kurdyjskie relacje energetyczne z Ankarą”, „dobre stosunki Moskwy z irackimi Kurdami”, „zbliżyli się do Moskwy i Assada”, „cichego przyzwolenia Moskwy” (s. 221, 222);

20. Do uwag technicznych należy zaliczyć brak wskazania źródła pochodzenia niektórych danych statystycznych (np. s. 8).

VI. Konkluzja

Wszelkie elementy krytyczne zawarte w niniejszej recenzji nie umniejszają wartości przedłożonej do recenzji pracy, która zasługuje na pozytywną ocenę. Przedstawiona przez magister Adriannę Czarnecką rozprawa doktorska jest kompleksowym opracowaniem kapitału niepodległościowego Kurdów. Przedmiot niniejszej pracy, dokonane analizy i oceny oraz wykorzystana literatura świadczą o oryginalny charakterze recenzowanej dysertacji doktorskiej. Dowodzą także o umiejętności samodzielnego prowadzenia badań naukowych przez Doktorantkę.

Oceniając rozprawę doktorską magister A. Czarneckiej stwierdzam, iż zasadniczy cel pracy został osiągnięty. Biorąc pod uwagę poziom merytoryczny dysertacji, oryginalność ujęcia oraz zaangażowanie Doktorantki w jej przygotowanie uznaję, iż przedłożona do recenzji praca odpowiada wymaganiom stawianym rozprawom doktorskim przez art. 187 ustawy z dnia 20 lipca 2018 roku Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (Dz. U. 2023, poz. 742). W związku z powyższym wnoszę o przyjęcie ocenionej dysertacji i dopuszczenie Pani magister Adrianny Czarneckiej do dalszych etapów procedury przewodu doktorskiego.

